

A tornyok nem nőnek az égig

Egy utca kockázata a sarki halárusnál dől el. Mikor az ember megkapja az első jelet arról, hogy mennyire bent jár máris a város életében. A vándor, mint majdan lehámló bőrt, magára ölti a város hús-vérét, de csak belekap, mint a gerincoszlop szálkái a hal tüdejébe – mindig ki-kikandikál.

A névtáblák nem segítenek, nincsen különbség a bulvarik és caddesik között; se eleje, se vége a városnak, csak távolsága van, kereszteződéstől kereszteződésig kiszögelt látványa.

Írányt a helybeliek mélyebben ülő szeme jelöl ki csupán, a vendég nyoma az utca felszínén marad, a por gyorsabban feltölti a sekély medencét, helyreállít valamit – az utca fegyelmezettségét.

Vándor, mit keresel itt? Ez nem a mediterráneum, görbék a nyarak, a tél vacogtató. Mennyire más ez, mint a Wight-sziget, hol Pulszkyéknál töltöttél vala szelektől védett, álomtalan nyarakat! Nem érik nálunk szőlő és füge, messze a völgybe kell menni vízért, és a két török szolgálód lopós. Lábad alatt, fejed felett is hegyek, úgy nőtt egyik a másikból, hogy kövük éppen a te udvarodba hull, de onnan nem gurul tovább. Ej, bey, hazádban mi nem tennénk ki egyetlen századot, bárhogy is számolod, a végösszeg hibádzik, és magán kívül mással nem osztható.

Sokat fényképezek az úton – Kütahyában először kopár mészszirteket. Csak a gépem maszatos lencséjével nézhetek, nem látok a Madzsar Padisah szemével, bármennyire várom is a csodás metamorfózist. A nagy kiterjedésű város bedőlt vagy összeomlással fenyegető romvár baljóslatú benyomását kelti.

Nem a saját jelenlétemet érzem idegennek a városban, hanem a mindig bujdosó ember jelenlétét.

Az utcák szövedékesek, de még a madarak is csak egy ideig repülhetnek egyenesen, aztán derékszögben el kell fordulniuk, hogy bele ne ütközzenek az égi labirintus falába. Kütahyában faltól falig terpeszkednek a szőnyegek.

Kossuth nyomában járunk Anatóliában, és minket is megborzongat Kütahya viharoktól felkorbácsolt levegője; a város minket is esővel fogad. Ólomnehéz az eső, mint a törhetetlen tokaji borok. Rágni kell, és idővel megpuhul, mint a bagó és a gitt. Más ajándékot a hegyek itt úgysem adnak, legfeljebb port a porcelánhoz és száraz gallyakat. Vízet a lábmosáshoz, csak arra jó.

Jólesne most egy csésze erős török tea, olyan, amelyet a műhelysegédek hurcolnak füles tálcán utcáról utcára. Minden déli országban igen ügyesek a pincérek: megtanulják, hogyan kell tucatnyi poharat a tálcán egyensúlyozni merev karral és ringó felsőtesttel. De Törökországban a folyadék is törhetetlen, mint a karcsú teáspohár, melyet háromszor vág földhöz meggyőzősemmre az isztambuli bazáros. A bronzbarna italt sok helyen még mindig mákonyos fűből főzik, attól olyan borzongató.

Vágná az idegen megtanulni ezt is, belekontárkodni még számos más mesterségbe, ám az idő csak nézelődésre elég, vagy arra sem.

Azért jöttünk, hogy Kossuth szobrát megkoszorúzzuk. A kormányzó másfél évet töltött itt, az anatóliai tartomány székvárosában, mi másfél óráig sem tudunk egy helyben maradni. Feszengünk a méltó és impozáns ünnepség alatt, mintha nem bátorítana a környék és a völgyben ez a magyar sziget. Nem megnyugtató a százötven év visszacsatolása, mert fogságban tart ittlétünk és a nyomorúságosan lassan haladó emlékezet.

Ahogy tudják, a házat övező erdők is megkoszorúzzák a bujdosó szobrát – ágak nőnek feléje. Mi tette ezt a vidéket meg nem szerethetővé? Mintha a helyiek szívébe sem lopta volna be magát a vadregényes hegyláncolat. Talán nem érezhető a szokás nyugalma, ami a törököket a nyitott borbélyüzletekbe és teázókba csalná. Az itteniek még saját magukat is kizárólag rácsos ablakon át merik megpillantani, egyetlen másodpercre, aztán visszahúzza őket az „áruló” félelem és féltékenység. A selyemkendők szinte surrannak.

Az utca fegyelmét tilos megbolygatni. A minaretek is csak az ég közepéig nyújtóznak, szinte mondják: ne légy kevesebb az istenednél, de több se legyél nála. Az aranymetszés bomlik meg; csak egész és kisebbek vannak, és az arány eredője és hányadosa az egész maga. „A teremtett világ minden atomában annak az istennek végtelen bölcsességét látom, ki általános megszabott törvények szerint kormányoz, de kétségbeesésem mélységeiben nem látok olyan istent, ki külön beavatkozik az emberek dolgaiba s a halandóval külön érezteti az ő akaratát.” No hiszen.

Emberi kéz nem épít égbe nyúló tornyokat.

„Útirányunk az volt vissza, ahol jöttünk: Brüssza, majd Gemlik. Karavánunk most is nyomorúságosan lassan haladt, ökrösszekerek is dőlőgvén a menetben. Ha járható volt az útmente, fiaim nevelőjükkal kocsiról szálltak s játékosan előreszaladtak. Lovas kíséreinél nemigen szóltak most már bele, hogyan viselkedünk. Gemlikben állapították meg, hányan mehetünk az amerikai hajóra. Ötven hely volt. S százan akartak velem jönni. Feléne a szomorú maradás jutott.”

Összesen negyvennyolcan utaztunk, két hely – meglepő – kihasználatlan maradt. Jöhetnek a pénzváltók, a szimbólumok és a szövetséges pázsitok.

Ki járna toronyiránt, ahol ösvények vannak?

(Irodalom: Cseres Tibor: *Én, Kossuth Lajos*. Bp., 1981)

Deres Péter